

TÜRÜK

2021, Yıl/Year: 9, Sayı/Issue: 27, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 17.10.2021

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 18.12.2021

Sayfa / Page: 127-145

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

 Doç. Dr. Salim Durukoğlu

İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bölümü

sdurukoglu@gmail.com

 Gökçe Kaçmaz

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

gokcekacmaz33@gmail.com

“ANADOLU” VE “BEN ANADOLUYUM” ŞİİRLERİNİN VARLIKBİLİM AÇISINDAN / ONTOLOJİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Öz

Yazarların birbirlerinden etkilenmeleri doğal olduğu kadar üzerinde durulmaya değer derecede ilginçtir ve bu ilişkiler karşılaştırmalı edebiyat ile metinlerarasılık kuramının en önemli çalışma alanıdır. Bu çalışmada Milli Edebiyat'ın erken ve ilk sesi, müjdecisi olan Mehmet Emin Yurdakul'un *Anadolu* adlı şiiri ile Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri'nin Hisarcılar topluluğuna mensup şairi Yavuz Bülent Bakiler'in *Ben Anadoluyum* adlı şiirleri, metinlerarasılık kuramına göre tespit edilmiş, ontolojik açıdan çözümlenmiş, karşılaştırmalı edebiyat kuramına göre de karşılaştırılmıştır.

Makalemizde karşılaştırmalı edebiyatın kısa tarihi verildikten ve ontolojik yönetime göre edebi eserdeki varlık tabakaları özetlendikten sonra edebi eserde varlık tabakaları olarak iç içe geçmiş olan ses tabakaları, anlam tabakaları, farklı şematik görüş tabakaları, alinyazısı tabakaları ayrıştırılmış, parça-bütün ilişkileri bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır. Anadolu sözcüğünden başlayarak ortak sözcüklere dayanan şiirler ses tabakaları açısından genel

anlamda benzerlik taşıırken diğer tabakalar olan anlam, farklı şematik görüş ve alinyazısı tabakalarında giderek ortadan kalkmıştır.

Sonuç başlığında ise şiirlerin yazıldığı farklı tarihler arasındaki sosyal ve politik koşullar göz ardı edilmeksizin iki şiir arasındaki benzerliklerin sınırları saptanmış; iki şiirde anlatılan Anadolu gerçeklerinin örtüştüğü, özelde Anadolu / Türk insanın, köylüsünün genelde insanlığın makûs kaderinin değişmediği, Anadolu tasvir edilirken ortak motifler, benzer dil ve üslup kullanıldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Emin Yurdakul, Yavuz Bülent Bakiler, Anadolu, Ben Anadoluyum, şiir, karşılaştırmalı edebiyat, ontoloji / varlıkbilim.

ONTOLOGICAL COMPARISON OF THE POETRIES "ANATOLIA" AND "I AM ANATOLIA"

Abstract

While it is natural that authors are influenced by each other, it is interesting enough to emphasize on the matter as these relationships are the most important field of the study of comparative literature and intertextuality theory. In this study, the early and first voice, the herald author of National Literature Mehmet Emin Yurdakul's poem Anatolia and one of the authors of Fortressers (Hisarcılar) community in the Republican Turkish Poetry, Yavuz Bülent Bakiler's poem I am Anatolia, were determined according to the theory of intertextuality. analyzed and compared according to the comparative literary theory.

In our article, after giving a brief history of comparative literature and summarizing the existence layers in the literary work according to ontological method, evaluations have been made in the context of part-whole relations by trying to separate sound layers, meaning layers, different schematic view layers, destiny layers that are intertwined as existence layers in the literary work. While the poems based on common words starting from the word Anatolia are similar in terms of sound layers in general, they are differentiated on the basis of the styles and textuality criteria of two different poets in particular.

In the title of conclusion, the borders of the similarities between the two poems were determined without ignoring the social and political conditions between the different dates when the poems were written; it was determined that the Anatolian realities described in the two poems overlap, that the ill destiny of Anatolian / Turkish people did not change and common motifs, similar language and style were used when depicting Anatolia.

Keywords: Mehmet Emin Yurdakul, Yavuz Bülent Bakiler, Anatolia, I Am Anatolia, Poetry, comparative literature, ontology.

1.Şiirler

ANADOLU

Gençliğe

Yürüyordum: Ağlıyordu ırmaklar;

Yürüyordum: Düşüyordu yapraklar;

Yürüyordum: Sararmıştı yaylalar;

Yürüyordum: Ekilmişti tarlalar.

Bir ses duydum, dönüp baktım, bir kadın:

Gözler dönük, kaşlar çatık, yüz azgın;

Derileri çatlak, bağı kap kara;

Sağ elinin nasırında bir yara;

Başında bir eski püskü peştamal;

Koltuğunda bir yamalı boş çuval...

“Ne o bacı?”

“Ot yiyoruz, n’olacak!...”

“Tarlan yok mu?”

“Ne öküz var, ne toprak.”

“Bu güne dek ırgat gibi didindim;

Çifte gittim, *ekin* biçtim, geçindim.”

“Bundan sonra...”

“Kocan nerede?”

“Ben dulum;

Kocam şehit, bir ninem var, bir oğlum.”

“Soyun, sopun?”

“Onlar dâhi hep yoksul!”

“Ah efendi, bize karşı İstanbul

Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?

Taşraların hayvanlık mı nasibi?”

Hayır, hayır, bu nasibi almak için doğmadın;

Onun için doğdun ki sen, kadınlığın hakkıyla

Ocağının karşısında saadete eresin;

Göğsünü kabarttıran anneliğin aşkıyla

Evladına sütün gibi pak duygular veresin.

Sen bir aziz yoldaşsın;

Senin sesin hayat için döğüşmeye koşturur;

Senin sevgin vatan için fedakârlık öğretir;

Senin yüzün insan için bir merhamet duyurur;
Senin ile insanoğlu yeryüzünü şenletir.
Lakin bizler bu hakları unuttuk;
Kadınlığı hayvanlıkla bir tuttuk;
Ninen gibi sana dahi hor baktık;
Seni daha garip, yoksul bıraktık!..

Evet, seni genç kocandan uzun yıllar ayırdık;
Sen zavallı, duvağına doymadığın bir günde
Bir ihtiyar kadın gibi haykırarak saç yoldun;
Birçok parlak dileklerle dolu olan gönlünde
Bir muradın ülkerini göremeden dul oldun.

Günden güne bir kırık
Ağaç gibi içlenerek, yaprak gibi solarak
Tırtıl üşmüş dallar gibi kurumaya yüz tuttun;
Kadınlığın duygusunu genç bağrında uyuttun;
Ve dedin ki: “Artık bana ne bir bahar, ne bir şafak!”
Bugün sende en yaralı bir rençberin derdi var;
Ağaların hasadını biçen paslı orağın
Sana yalnız ot ve diken demetleri söktürür;
Aç yavrunun çırılçıplak uyuduğu ocağın
Sana gece yarıları acı yaşlar döktürür.

Her şey seni hırpalar:
Memleketin ağır yükü senin zayıf sırtında,
Bu yük senin kemik kalmış vücudunu ezip yer.
Senin ömrün, kara bahtın demir eli altında;
Bu el senin kocan gibi oğlunu da sürükler.

Kinler için karaları bağlayan,
Zevkler için zelil, sefil ağlayan,
Acı gören, cefa çekilen, ezilen,
Irdan başka her şeyini veren sen!

Sen, şu güzel vatanında Cehennem’de gibisin;
Gözyaşınla ıslattığın kanlı toprak üstünde
Sana her yer bir çöl gibi cıvıltısız, çiçeksiz;
“Ekmek!” diye ağladığın sağır bir halk önünde
Sana herkes bir kurt gibi merhametsiz, yüreksiz.

Senin her bir ümidin
Ayrılıksız, yoksulluksuz bir dünyaya kalmıştır.
Oraya ki, masum çiftler hıçkıraksız yaşarlar;
O melekçe sevgilerle birbirini okşarlar

Ve burada Allah bütün dilekleri yaratır!

Ey mübarek Anadolu toprağı!
Hani seven bahtiyarlık hukukun,
Hür düşüncen, milli duygun, kanunun?
Hani senin yeni ruhlu çocuğun,
Sevgin, neşen, çalgın, türkün, oyunun?
Ey dertliler yatağı!
Ne vakte dek, gençliğine hakaret,
Bu ayrılık, bu gözyaşı, bu ölüm?
Ne vakte dek kızlarına esaret,
Bu sert demir, bu ağır yük, bu zulüm?

Yazık, sana ağlamayan şiire;
Yazık, sana titremeyen vicdana;
Yazık, sana uzanmayan ellere,
Yazık, seni kurtarmayan insana!...

Ey vatanın bağı yanık bucağı!
Hani senin bereketli hasadın,
Yeşil yurdun, mesut çatın, şen çiftçin?
Hani senin medeniyet hayatın,
Yolun, köprün, kazman, iğnen, çekicin?
Ey Türklüğün otağı!
Ne vakte dek, bu acıklı sefalet,
Bu viranlık, bu inilti, bu kaygu?
Ne vakte dek, bu uğursuz cehalet,
Bu taassup, bu görenek, bu uyku?

Yazık, sana ağlamayan şiire;
Yazık, sana titremeyen vicdana;
Yazık, sana uzanmayan ellere;
Yazık, seni kurtarmayan insana!... (Yurdakul, 1969:53-56)

Mehmet Emin YURDAKUL

BEN ANADOLUYUM

Ben Anadoluyum
Yıllar yılı susuz kaldım, yıllar yılı aç...

Şükrederek kalktığım sofralarımda

Ya soğan ekmek olur, yahut bulamaç.

Hastalarım ölüm yataklarında
Ne doktor yüzü gördüm, ne ilaç.

Zaman zaman nankör çıktı büyütüp okuttuğum,
Gölge vermedi çok kere diktiğim ağaç...

Devlet denince hep vergi geldi aklıma
Jandarma deyince kırbaç...

En gümrah ırmaklarım boşuna akıp gitti
Üç beş adım ötesinde toprağım vardı kırbaç.

Gittim, yiğitçe döğüştüğüm gaza meydanlarında
Ne tak-ı zaferler istedim, ne taç...

Savaşta çiğnetmedim hilali düşmanlara
Barışta düştü üstüme gölge gölge haç...

Yolsuz, okulsuz köylerim, kasabalarım hala
Alın terine muhtaç...

Ben Anadoluyum, acılı, mahzun;
Bende bitmez tükenmez dert kulaç kulaç... (Bâkiler, 1977: 24)

Yavuz Bülent BAKİLER

2. Karşılaştırmalı Edebiyatın Kısa Tarihi

Temel ilkesi aynı ya da farklı coğrafya ile kültürlerde, tarihi dönemlerde yazılmış edebi metinleri, birbirleri ile benzerlik ve farklılıkları üzerinden karşılaştırma olan bu kuram, Avrupa'da bilim çağı olarak görülen 18. yy. sonları ile 19. yy. başlarında ortaya çıkmıştır:

“Karşılaştırmalı edebiyat; analogi, akrabalık ve etkileşim bağlarının araştırılması suretiyle, edebiyatı diğer ifade ve bilgi alanlarıyla ya da zaman ve mekân içerisinde birbirine uzak veya yakın durumdaki olaylarla (ilişkilendirmeyi), edebi metinleri birbirine yaklaştırmayı amaçlayan bir yöntemdir. Yeter ki bu edebî metinler, birçok dile ya da kültüre ait olsunlar; onları daha iyi tanımlayıp anlamak ve onlardan zevk alabilmek için aynı geleneğe ait bulunsunlar.” (Rousseau ve Pichois, 1994:182)

Uygarlık insanlığın ulaştığı en büyük fikir sentezi olarak tanımlanır. Kültür ise ilk insandan son insana üretilmiş her türlü kalıcı değerini ifade etmek için kullanılır. Kültürler ile etkileşimde

bulunan uygarlık, kültürlerin karıştığı ve kaynaştığı büyük bir bireşimdir. Sözlü ve yazılı kültürün parçası olan edebi eserler de bu ilişki sistemi içinde cereyan eden döngünün baskın bir parçasıdır:

“Hiçbir edebi metin, yalnızca yazarının ya da içinden çıktığı milletin kültürel temelleri üzerine şekillenmemiştir. Kültürler ve insanlar arasındaki etkileşim doğal olarak edebiyatlar ve edebi metinler arasında da meydana gelmiştir. Bir milletin edebiyat tarihini yazarken ya da bir sanatçının edebi kıymetini ölçerken neyi, nereden, ne kadar aldığını ve ne derece dönüştürdüğünü ve kendisine mal ettiğini tespit etmek gerekecektir. Bunu yapabilmeyenin yolu ise mukayesedir. Mukayese üç şekildedir: Ya kişiler, ya eserler ya da kültürler arasında.” (Levend, 1998:45)

Sözü güzelleştirme sanatı olarak tanımlayabileceğimiz edebiyat sanatı öncelikle milli kültür kökenlidir. Kitap olarak istediğiniz sayıda çoğaltabilmeniz, yazı ile kayıtlı ve kalıcı hale getirebilmeniz, edebiyatın, kültürler, coğrafyalar ve tarihler arasındaki yolculuğunu sürekli kolaylaştırmıştır. Bu nedenle yazarların, şairlerin yetişme süreçlerinde ve olgunluk dönemlerinde özgün metinlerden ya da çevirilerinden okuyup etkilendikleri veya en azından esinlendikleri yerli ve yabancı yazarlar, şairler de vardır. Bu etkilenme veya esinlenme, tarihsel düzlemde sonrakilerin öncekilerden yararlanması, yararlanabilmesi şeklinde bir imkânın sürekli var olması demektir. Sözü kısası, sanatta etkileşim, diğer bir kuram ile ifadelendirirsek, metinlerarasılık denen olgu vardır ve yazar için, sanatı için gereklidir ve değerlidir:

“Şu şartla ki, etkilendiği, esinlendiği örneğin kopyasını değil, özgün yanı ağır basan bir başkasını üretmiş olsun. Edebiyat eserlerini inceleyen, araştıran edebiyatın bir dalı “Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi”dir. Bu disiplinin “görevi, işlevi, aynı dilde veya farklı dillerde yazılmış iki eseri konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, nedenleri üzerine yorumlar getirmektir.” (Aytaç, 2009:14)

Bu çalışmada karşılaştırmalı edebiyatın temel ilkelerine ve varlıkbilim disiplinine göre “*Ben Anadoluyum*” ve “*Anadolu*” şiirleri incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

3. Edebi Eserde Varlık Tabakaları / Ontoloji

Beş duyumuzdan herhangi biri ya da birkaçı ile algılayabildiklerimizi bir varlık, bir gerçeklik, bir nesne, ontolojik öge olarak kabul edebiliriz. Ontoloji, “*en genel anlamıyla varoluşun doğası ile en son anlamdaki gerçekliğin varlıksal yapısını soruşturan, kimileyin metafiziğin bir alt bölümü olarak da görülen varlığın ya da varlık felsefesi*” (Güçlü 2003:1514) anlamına gelmektedir. Ses ve söz sanatı olarak kabul ettiğimiz edebi metinler, göz, kulak ve zihin birlikteliğinde takdir edilebilen bir varlıktır ve her varlık gibi çok katmanlıdır. Yazarın ve eserinin değerini ortaya koymak, takdir etmek için incelemek gerekir. Eser yazma edebiyatın sanat kısmını temsil ederken, bu eserlerin incelenmesi edebiyatın bilim kısmını öne çıkarır. Edebi eserleri incelerken kullanılan yöntemlerden biri de ontolojik inceleme yöntemidir.

Özünde güzellik yaratma, ideal ve kusursuz güzelliğe ulaşma çabası olan sanat eseri, kullandığı malzemeye göre çeşitlenir ve farklı adlar alır. Örnek olarak bir heykel, bir tablo ve de bir şiiri ele alalım. Bir plastik / görsel sanat ürünü olan heykel, yapısında taş, tunç, alçı veya ahşabı somut malzeme, sanatçının yorumunu ise soyut değer olarak kullanır. Yine bir plastik / görsel sanat ürünü olan ve somut malzemeye dayanan resim sanatında tuval, bez, kağıt ve boya benzeri ürünler

kullanılır. Ressam bu ürünleri duygu, düşünce ve hayallerini dışavurmak için bir araç olarak kullanır.

Sesçil / fonetik sanat olan edebiyatın ve bhusus inceleme konumuz olan şiirin ise çıkış noktası sestir:

“Şiiri seslerden ayıran ve onu seslerin üzerine yükseltip bir estetik nesne yapan başka bir alan vardır. Yani varlık tarzı bakımından, estetik objenin real, duyusal yapısının üzerinde, mahiyetçe farklı başka bir alan olmalıdır. Bu alan duyuyüstü, diğer bir ifadeyle irreal bir varlık alanıdır. Özetle her sanat eserinin; real, duyusal olan bir ön yapı ve irreal, mana veya arka yapı şeklinde iki ayrı ontik yapıdan oluştuğu ifade edilebilir. Ön yapı, öznenen bağımsız olarak kendi başına var olabilirken arka yapı özneye bağımlı bir varlık tarzına sahiptir.” (Tunalı, 2011:16-19)

Ontolojinin felsefi bir disiplin olarak gelişmesi ile ilgili yapılan çalışmalarda, metodu sanat eserlerine en iyi uyarlayan estetikçinin Nicolai Hartmann olduğu dile getirilmektedir. (Tunalı, 2014:58) Edebiyat eserinde varlık tabakalarından ilk söz eden kişi ise Roman Ingarden'dir. Edebi yapıyı temelde reel ve ideal yapı olmak üzere iki varlık tabakasına ayıran Roman Ingarden; edebiyat eserinin, bu iki temel tabakadan kopmadan, bu iki ana tabakanın daha derin işlenmesi ve incelenmesiyle dört tabakaya evrildiğini söyler: Bunlar şu tabakalardır:

1. Kelime sesleri ve onlara dayanarak meydana gelen ve daha yüksek bir basamağı gösteren ses yapıları;
 2. Farklı derecelerdeki anlam birlikleri tabakası;
 3. Farklı şematik görüşler tabakası ve son olarak da
 4. Tasvir edilen şeylerin (nesne, insan ve olaylar) ve onların alınyazılarının tabakası. ...
- Bu dört tabaka, hem real hem de ideal sfer'i kuşatıp içine alıyor. Edebiyat eseri, bu dört tabakadan meydana geliyor.” (Tunalı, 2014:89)

Hayatın bütün karmaşası ve zenginliğı ile yansıdığı, girişik / girift yapıların karşılığı olan şiirde ve edebi anlatılarda ses, söz, anlam, hayal, duygu ve düşünce gibi çoğaltılabilecek pek çok ögeyi bu dört tabakaya indirgeyen ontolojik görüş, estetik ve edebi varlığın modellenenebilmesi, şematize edilebilmesi için yeterli hatta kapsayıcı bir önermedir. Biz de bu çalışmamızda şiirlerimizi Roman Ingarden'in belirttiğı bu varlık tabakaları şemasına göre ayrıştırarak ve temel parçacıklardan yapısal bütüne uzanan çizgide, şiirlerin ortak ve farklı yönlerini saptamaya çalışacağız.

3.1. Ses Tabakaları Yönüyle İki Şiirin Karşılaştırılması

Edebiyat ve müzik, sese dayanan iki sanat dalıdır. Edebiyat içinde ise şiir, Ahmet Haşim'in “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar”ında (Haşim, 2005) söylediğı şekilde ses ile söz arasında, sestem ziyade musikiye yakın bir türdür. Bu nedenle şiir anlaşılacak için değil duyulmak için yazılır. Diyebiliriz ki edebi türler içinde sesin en çok öncelik ve değer bulduğu, en çok duyulduğu tür şiirdir: “Ses tabakasına, ön yapı veya dış tabaka da denilmektedir. Edebiyat dil ile kurulan, dile dayanan bir sanattır. Bütün edebi türler sözcüklerden oluşur. Sözcük, edebiyat sanatının dayandığı ana ögedir. Sözcükte ise bir yandan da anlam vardır.” (Tunalı, 2011:80)

Ontolojik incelemede ilk varlık tabakası, diğer tabakaların da üstünde yükseldiği ya da içinde gizlendiği tabaka ses tabakasıdır: “Kısacası sözcüklerdeki ses değerleri şiirdeki anlamı görünür kılmada çok etkilidir. Bu tabakada şiirde tercih edilen sözcüklerin ses özellikleri üzerinde dikkatle durulur ve şiirin ses haritası çıkarılmaya çalışılır. (Köktürk, 2003:173) Ses tabakası şiirde temelde bu ilişkiler ağı üzerinden görüntü seviyesi kazanır ve aliterasyon, asonans, kafiye, redif gibi şiire ait özellikler, edebiyat biliminde, seslerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan ilişkileri ifade etmek için kullanılan temel terimlerdir.

“Ben Anadoluyum” şiiri beyit nazım birimiyle yazılıp tam kafiyelerle ritim oluşturularak ab / cb / db / eb şeklinde kafiyelenmiştir. Bir dize hariç diğer dizelerde yüklem yerine göre tüm cümleler devrik kullanılmış ve biçimce olumlu anlamca olumsuz cümle çeşitleriyle şiir bütünlüğü sağlanmıştır. Ses uyumu sağlayan asonans, şiirin genelinde görülmektedir. Anlatımın, konunun ağırlığına paralel biçimde, şiirde kalın seslerin, özellikle düz geniş olan “a” ve düz ince olan “ı” sesli harflerinin ağırlığı vardır.

“Yıllar yılı susuz kaldım, yıllar yılı aç...” (Bâkiler, 1977:24)

Sesli harflerin tekrarı özellikle 1., 2., 5., 7., 11., 19. dizelerde daha kuvvetli biçimde hissedilmektedir. Yine dilin durumuna göre yuvarlak geniş olan “ö” sesi diğer yuvarlak seslerden yeterli desteği alamadığı için bu ahenk sınırlı kalmış gözükmektedir. Sessiz harflerle kurulan ahenkte ise damak ünsüzü (ötümlü) “y ve g”, diş eti (ötümsüz) “s” sessizlerinin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Bu ahenk 2., 4., 11., 13., 16. dizelerde daha belirgindir. Şiirdeki iki kez yinelenen *yıllar yılı* zaman zarfı, anlam tabakasında açığa çıkacak olan yoksulluğun eski, eskimez ve değişmez bir gerçek oluşunu, mih gibi okurun zihnine çakmak için özellikle oluşturulmuş bir ses tabakasıdır.

“Anadolu” şiirinde ise Batı etkisinde gelişen yeni Türk şiirinin özellikleri ile karşılaşılmaktadır. Şiirin 5’liklerle ve 15’li hece ölçüsüyle yazılması bu şiiri serbest düzenli şiire örnek yapar. Bahsettiğimiz bentler dışında şiirin nakaratını da oluşturan bir diğer nazım birimi ise 4’lüklerle kurulmuştur. Kıtalarda hece sayılarının eşit olmasına dayanan ve milli ölçümüz olan 11’li hece ölçüsü sistemi vardır. Bu ölçü ile 4+4+3 durak yapısı kullanılmıştır. *Abab* şeklinde kafiye düzeni verilerek çapraz uyak oluşturulmuştur. Şiirin genelinde halk edebiyatında çokça kullanılan tam kafiye ve beraberinde İslamiyet öncesinde daha işlek kullanılan yarım kafiye de tespit edilmiş, rediflere de sık sık başvurulmuştur. Yüklem yerine göre çoğunlukla devrik cümleler kullanılmışsa da kurallı cümleler de azımsanamayacak kadar çoktur ve soru cümlelerine ciddi bir yer verilip fiilimsilerden yararlanılmıştır.

Dizelerde ve bentlerde daha çok dilin durumuna göre düz geniş olan “a”, bentlerde ise “a” ile birlikte yuvarlak dar olan “u” ve “ü” seslileriyle asonans yapılmış, sert sessizlerle ses uyumu sağlanmıştır. Şiirin uzunluğundan dolayı süregelen bir aliterasyon tespiti yapmanın güç olduğunu da burada belirtelim.

Aşağıdaki dizelerde görüldüğü gibi tekrar (yineleme) ile sağlanan ses uyumları da gözümüze çarpar. Şiirlere bakıldığında nazım birimlerindeki farklılıklar, şairlerin şiir sanatına bakış açısındaki farklılıkla açıklanabilir.

Yürüyordum: Ağlıyordu ırmaklar;

Yürüyordum: Düşüyordu yapraklar;

Yürüyordum: Sararmıştı yaylalar;

...

Yazık, sana ağlamayan şiire;

Yazık, sana titremeyen vicdana;

Yazık, sana uzanmayan ellere;

Yazık, seni kurtarmayan insana!... (Yurdakul, 1969:53-56)

Mehmet Emin ile ilgili yapılan değerlendirmelerin ortak noktası şudur ki şair, sanat ve estetik bakımdan zayıf fakat işlediği muhteva bakımından zengin bir şairdir. (Kolcu, 2017) “*Senin her bir ümidin / Ayrıksız, yoksulluksuz bir dünyaya kalmıştır.*” dizelerinde, özellikle “yoksulluksuz” kelimesi gibi kelimelerde ortaya çıkan zorlama ve zorlanma duygusu, şiirde seyrek de olsa göze çarpar. Sanatı toplum için yapan Mehmet Emin, ne söylediğini, nasıl söylediğinin önünde tutar. İncelediğimiz bu şiir, Mehmet Emin’in döneminde konuşur, sohbet eder gibi ya da düzyazı yazar gibi şiir yazmasının şiirlerinde birçok kusuru da beraberinde getirdiği içeriği üzerinden aldığı eleştirilerin haklılığını ortaya çıkarmaktadır. Şu gerçeği ise şaire teslim etmek gerekir ki yaşadığı dönemde ve Osmanlı Türkçesi’nin hüküm sürdüğü edebiyat ortamında, saf ve sade Türkçe ile şiir yazmak isteyen bir şair için yeterince iyi örnek yoktur.

Yavuz Bülent Bakiler ise şekil, içerik uyumuna; ne söylediği kadar nasıl söylediğine de özenen şairlerdendir. Bu özen, şairin şiirlerini, akıcı, ahenkli, renkli, güçlü söyleyiş öğeleri ile bezemesini sağlar. Şiiriyet, şiir üslubu, ses uyumları, ses oyunları, gösterişli kafiyeler, Yavuz Bülent Bakiler şiirinin öne çıkan özellikleridir. İncelenen şiirde, tam kafiyelerin kullanılışındaki ustalıktan, şiirin tamamına yayılan akıcılıktan şairin, şiir söyleme yeteneği anlaşılmaktadır.

“Anadolu” şiiri 101 dize, 524 sözcük ve 3053 sesten; “Ben Anadoluyum” şiiri ise 20 dize, 102 sözcük ve 633 sesten oluşmuştur. İki ayrı şairin kaleme aldığı “Anadolu” ve “Ben Anadoluyum” şiirlerinin ses tabakasındaki bu sayısal farklılıkların yanında, isimden başlayan pek çok ortak sözcük vardır ancak bu sözcüklerin söz dizimi, konuşma dili ile şiir dili arasında gelip giden ciddi farklılaşma ile bir araya getirilmiştir. Bunun yanında şiirlerde kafiye tercihleri ve tekrar sanatının kullanımları yer yer benzerlik göstermektedir.

3.2. Anlam Tabakaları Yönüyle İki Şiirin Karşılaştırılması

Yaşam insan için bitmeyen bir anlam arayışıdır. Sözü yoğurup dinamik haline getiren şiir, bu anlam arayışının en güçlü ifadeler ile görüntü kazandığı sanat dallarından biridir. Bu nedenlerle anlam, çok katmanlı bir yapı olan sanatın temel katmanlarından biridir. Anlam tabakaları incelenirken, seslerin, seslerden oluşan sözcüklerin, sözcüklerden oluşan cümlelerin ve nihayetinden cümlelerden oluşan edebi metnin, birlikte inşa ettiği anlam dünyası analiz edilir: “*Diğer bir ifadeyle göstergelerin tek tek anlamından ziyade birim anlamlarından saparak metin içinde birliktelikten doğan anlamları üzerine yoğunlaşılır. Çünkü sanat düzeyine çıkmış hiçbir edebi eser birincil anlamla yetinilecek kadar fakir değildir. Aksine “şiirin birincil anlamı asıl anlatılmak isteneni taşıyan hamal” durumundadır.*” (Tökel, 2003:39-43)

Bakiler'in, "Ben Anadoluyum" diyerek konuştuğu sesin dış görünüşünü Mehmet Emin şöyle tasvir etmiştir:

"Gözler dönük, kaşlar çatık, yüz azgın;
Derileri çatlak, bağı kapkara;
Sağ elinin nasırında bir yara;
Başında bir eski püskü peştamal;
Koltuğunda bir yamalı boş çuval..." (Yurdakul, 1969:53)

Bu tasvirde emektar, çiftçi, işçi, güneş ve kar yanığı cildi, nasırlı elleri ve yırtık, eski püskü, yamalı elbiseleri ile yoksul bir Anadolu kadını hayali gözümüzde canlandırılır. Koltuğunun altındaki çuval bile yamalıdır ve bu çuvalın içinin boş olması, yoksulluğun yanında açlığı da çağırıştır ki bu iki sosyal felaket ikiz kardeştir. Bu tasvirdeki insan hiç ölmeyecekmiş gibi yaşayan ama hiç yaşamamış gibi ölen insanların bir temsilcisidir. Açlık, yoksulluk ve hastalıkların pençesindeki çaresiz insan imajı Anadolu insanının özeti mahiyetinde, bu tasvirin alt metnidir.

"Anadolu" şiirinin 1. ve 2. kıtasında şair, şaşkın ve dikkatlice yürüdüğü yolda karşısına çıkan kadını betimlemekle kalmamış "ne o baci?" nidasıyla kurduğu özdeşimi içselleştirmiş bir insan olarak kadına vaziyetini sormuş, böylelikle şiire tasvir ile başlayıp tiyatral bir üslupla devam etmiştir. Türk toplumunda herhangi bir akrabalık bağı olmamasına rağmen tanıdık olmayan, sokakta tesadüfen karşılaşılan birine, "bacım, kardeş, arkadaşım" gibi sözcüklerle seslenilmesi oldukça yaygındır. Bu hitap şekilleri ilgili kişinin, yaşına, cinsiyetine, sosyal statüsüne, kentli ve kırsal kesimden oluşuna göre farklılık gösterebilir. Kent kültürüne göre yetişmiş bir kız için "bacım" hitabı yerine "küçük hanım" hitabı kullanılır. Şair, "baci" seslenişini kullanarak onun kırsal kesimden olduğunu, kadının ise "efendi" hitabıyla seslendiği şairimizi kentli ve sosyal statü olarak kendisinden farklı ve üstün gördüğünü vurgulamıştır. Anadolu insanı, toprakla uğraşan, toprakla doyan, toprağa "Benim sadık yârim" diyen, toprakla özdeşleşmiş insandır.

Mehmet Emin "Ne öküz var, ne toprak, / Bugüne dek ırgat gibi didindim; / Çifte gittim, ekin biçtim, geçindim." (Yurdakul, 1969:53-54) dizeleriyle toprağın önemini geçim kaynağı açısından vurgulamıştır. Bu vurgu şiirdeki ortak vurgulardan biridir. Bakiler'in "En gümrak ırmaklarım boşuna akıp gitti / Üç beş adım ötesinde toprağım vardı kıraç." (Bâkiler, 1977:24) beyiti Allah tarafından Anadolu'ya sunulan bu zenginliğin değerlendirilemediği için kayba dönüşmesini bir evlat, ana, baba acısı gibi dillendirdiğini görüyoruz.

Dünyanın ve insanın yaratılışının ana maddesi olarak kabul edilen toprak; tevazu, teslimiyet, sadakat, rahmet ve bereket sembollerini zihinde canlandırır. Biyolojik anlamda toprak canlıdır ama diri değildir. Toprağı diri ve yaratıcı kılan sudur. Mitolojide yağmurun yağmasını, yeryüzü ile gökyüzünün evlenmesine benzeten inanışlar, bu iki temel unsurun birlikteliğinin fark edilişi ile ilgilidir. Bereketli topraklar diye anılan Anadolu toprağını bereketli kılan unsur, gürbüz ırmaklar, zengin su kaynaklarıdır.

Anadolu insanının büyük bir kısmının toprağı bile yoktur. Köy ağaları, aşiret liderleri, Anadolu topraklarına, bir lanet gibi çökmüşler, geniş halk kesimlerini açlığa ve sefalete

sürüklemişlerdir. Toprağı olan bir avuç köylünün ise ya öküzü yoktur ya da tarlasını yanı başında akan ırmaklardan sulayabilecek barajı, kanalı, imkânı... Şiirler, köylünün, çiftçinin dramını anlatırken, onların korunması gerektiğini, ekmek için, un, bulgur, pirinç, hububat, bakliyat için desteklenmeleri gerektiğini de sezdirir. Dünyada açlık ve kıtlık, çiftçiler bu işi yapmaktan vazgeçtiğinde, tarımsal üretim sonlandığında ortaya çıkacak en tehlikeli ve en büyük felakettir.

Halk arasında yaygın olan, halk bilgeliği ve dini inançlarla yoğrulmuş atasözleri; yaşayış, duyuş ve düşünüş biçimlerimize etki eder ve örtük öğrenmeler sonucunda farklı bir bakış açısı oluşturmamızı destekler: “Şükrederek kalktığım sofralarımnda / Ya soğan ekmek olur yahut bulamaç.” (Bâkiler, 1977:24)

“Aza şükretmeyen çoğu hiç bulamaz.” atasözünün getirdiği öğreti ve Allah’ın şükredene daha fazla vereceğine olan inanç Bakiler’in bu beyitine kaynaklık eder. Anadolu insanının, geniş anlamda Türk milletinin karakteristik yanlarından biri de kanaatkâr, tokgözlü ve tokgönüllü olmasıdır. Soğana ya da bulamaca şükretmenin açıklaması budur. Bu özelliği Anadolu insanının iyi ama istismara açık özelliklerinden biridir. Böyle bilindikleri için, yönetici sınıfı, bu insanların isteklerini, insanca yaşama taleplerini hep görmezden gelmiş hatta bununla yetinmeyip, ensesine vurup lokmasını elinden almayı bir kolaycılık olarak sürekli tercih etmiştir. Mevcuda şükretmek, mevcutla yetinmek, daha iyisini istemenin ve elde etmenin önündeki en büyük ve görünmez engellerden biridir. İki şiirin ortak vurgularından olan, Anadolu insanının ihmal edilmişliğinin arkasında bu özelliğinin olduğu da sezdirilir.

Mehmet Emin’in yıllar önce sorduğu “*Hani senin medeniyet hayatın, / Yolun, köprün, kazman, iğnen, çekicin?*” (Yurdakul, 1969:56) sorusuna yıllar sonra Bakiler, “*Zaman zaman nankör çıktı büyütüp okuttuğum, / Gölge vermedi çok kere diktiğim ağaç...*” (Bâkiler, 1977:24) yanıtını verir. İnsanlığın Habil ve Kabil’den beri süre gelen en büyük hastalığı olan nankörlüğü ve vefasızlığı meşhur-ı cihandır. Anadolu insanının geri kalmışlığının nedenleri arasında, içinden çıkan insanların bu coğrafyaya ve insanına sırtını dönmeleri gerçeği de vardır. Kabuğundan çıkıp kabuğunu beğenmeyen kaplumbağa gibi, Anadolu insanı da kökenlerinden uzaklaşmayı ve geçmişini yok saymayı, kötü bir alışkanlığa, ortak bir tutum ve davranışa dönüştürmüştür.

Mehmet Emin’in Anadolu şiirinde “*Ah efendi, bize karşı İstanbul*” (Yurdakul, 1969:54) dizesinde devletin, “*İstanbul*” kelimesiyle özneleştirilmesi ve ötekileştirilmesi halk ve yönetici arasındaki uçurumu, köylünün devlete bakışını, devletle arasındaki mesafeyi anlatmak amacına matuf bir diğer göstergedir. Devlet denince akla gelen “*Jandarma, kırbaç, vergi, kurt gibi merhametsiz*” ifadeleri özellikle mütareke yıllarından hatta daha öncesinden köylünün belleğinde kalan izlerden sadece birkaçıdır:

“*Devlet denince hep vergi geldi aklıma*

Jandarma deyince kırbaç...” (Bâkiler, 1977:24)

Bu olumsuz izlere rağmen halk, barışta ekmek ve aş üreterek, savaşta yoksulluk içinde büyüttüğu evlatlarını asker vererek devleti yalnız bırakmamıştır. Kendi varlık alanları yok edilse bile milli duygularını her duygunun üstünde tutan Anadolu insanı, barışta sonu gelmeyen vergileri ödemiş, savaşta sevdiklerini, eşlerini yahut oğullarını, cepheye, gurbete, bilinmeyene, ölümün

soğuk kucağına göz kırpmadan göndermiştir. “*Irzdan başka her şeyini veren sen!*” (Yurdakul, 1969:55) cümlesiyle Mehmet Emin, Anadolu insanının hakkını teslim etmiş, hukukunu kayıt altına almıştır.

İki şiirin de ortak vurgusu Anadolu insanı değil, Anadolu köylüsüdür. Eken, biçen, hayvan yetiştiren, milletin karnını doyuran ama kendi aç ve yoksul gezen Anadolu köylüsünün kara yazgısı ve trajedisi, iki şiirin de gözelerinden boy verir. Toprağın, tarlanın yokluğu, bakışlarda yorgunluk / yılgınlık / tükenmişlik, üstündeki toz duman, tarihler değişse de değişmeyen acı, keder, ıstırap, yokluk, eziyet... Sinesinde taşıdığı cihat sevdası, vatan sevgisi, özlemler, hasretler... Sesinden duyulan şükür, içindeki merhamet, dudaklarından dökülen binlerce ağıt... Koşuşturduğu gaza meydanlarında verdiği binlerce şehit, geriye kalan yetimler, başına bir taç istemeden “Vatan Sağ Olsun” deyip bağırlara ilaç niyetine basılan bayrak... Bunlardan söz etmeden ve Anadolu’yu bu kelimeleri kullanmadan anlatmak eksik kalacaktır. İki şairimiz de bu kelimeleri ve bu kelimelerin ruhunu şiirlerinde ince eleyip sık dokuyarak ve sürekli vurgulayarak işlemiştir.

3.3. Farklı Şematik Görüş Tabakaları Yönüyle İki Şiirin Karşılaştırılması

“Anadolu” şiirinde Anadolu köylüsü bir kadının şahsında, hiç iç açıcı olmasa da Anadolu coğrafyasından devşirilen acı gerçekler, özetle maddi bir dünya vardır:

“*Ne o bacı?*”
 “*Ot yiyoruz, n’olacak!...*”
 “*Tarlan yok mu?*”
 “*Ne öküz var, ne toprak.*”
 “*Bu güne dek ırgat gibi didindim;*
Çifte gittim, ekin biçtim, geçindim.”
 “*Bundan sonra...*”
 “*Kocan nerede?*”
 “*Ben dulum;*
Kocam şehit, bir ninem var, bir oğlum.”
 “*Soyun, sopun?*”
 “*Onlar dâhi hep yoksul!*”
 “*Ah efendi, bize karşı İstanbul*
Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?
Taşraların hayvanlık mı nasibi?” (Yurdakul, 1969:53-54)

Şiirde geçen “ot” ve “hayvan” kelimeleri, Anadolu insanının düştüğü, düşürüldüğü çirkin ve kötü durumu, insanlıktan çıkmış olmalarını imlemek için tercih edilmiştir. Bu şiirden hareketle, şair Mehmet Emin Yurdakul’un bu şiirinde sürekli tekrar ettiği şematik görüşü şöyle özetleyebiliriz:

Şair ----- Anadolu coğrafyası ve insanı ----- Açlık, Yoksulluk, Çaresizlik, İhmal edilme ---
 ---- İşlemeyen devlet düzeni...

“Ben Anadoluyum” şiirinde de benzer şematik görüş tekrar edilir. Teşhis sanatının imkânları ile Anadolu’yu kişileştiren şair, acı ve katı gerçekleri arka arkaya sıralar:

“*Ben Anadoluyum*

Yıllar yılı susuz kaldım, yıllar yılı aç...

Şükrederek kalktığım sofralarımnda

Ya soğan ekmek olur, yahut bulamaç.

Hastalarım ölüm yataklarında

Ne doktor yüzü gördüm, ne ilaç.” (Bâkiler, 1977:24)

Susuzluk, açlık, yoksulluk, hastalık, savaşlarda yitirilen canlar, medeniyet göstergesi olan yol ve okulun uğramadığı köyler kasabalar, bitmez tükenmez dertler... Şematik görüş, bir önceki şiirle aynı düzlemde ilerler:

Şair ----- Anadolu coğrafyası ve insanı ----- Açlık, Yoksulluk, Çaresizlik, İhmal edilme ---
---- İşlemeyen devlet düzeni...

“Anadolu” ile “Ben Anadoluyum” şiirleri, farklı şematik görüşler açısından incelendiğinde, şairlerin ağız birliği etmiş şekilde, ortak paydada buluştukları görülür. İki şiir arasında, yazılış tarihleri itibarıyla yaklaşık 50 yıllık bir fark vardır ve bu fark bile anlam ve şematik görüşler incelendiğinde ortadan kalkar. Şairler farklı, dönemler farklı, dil ve üsluplar farklı ama şiirlerde söze dökülen dünya görüşleri ve Anadolu gerçekleri aynıdır.

İki şiir arasında edebiyat tarihinin yardımıyla ortaya çıkarılabilecek bir fark daha vardır ki o da Mehmet Emin Yurdakul’un, Anadolu insanına ve yoksulluğa dışardan bakan biri olmasına karşın Yavuz Bülent Bakiler’in içerden bakan biri olmasıdır. Yavuz Bülent Bakiler, özellikle çocukluğunda, yoksulluğu sonuna kadar yaşamış biridir ve anlattığı gerçeklik gözlemlenen değil, içselleştirilen bir gerçekliktir:

“Bizim İkinci Dünya Savaşı’na rastlayan yıllarda sadece Sivas’ta değil bütün Türkiye’de çok büyük bir sıkıntı vardı. Çocukluğumda ben o sıkıntıları baştan sona yaşadım. Mesela babamdan harçlık alamadığım zamanlar çok oldu. Evimizde birtakım gıdaların noksanlığını yaşadık. Rahmetli annem fazla peynir yemememiz için bizi ikaz eder ve bize derdi ki: “Çocuklar fazla peynir yiyince insanın karnı kurt olur.” Bütün bunlar o yıllarda çektiğimiz sıkıntıların bir sonucudur. İlkokula gittiğim yıllarda bütün tatillerimi çıplak ayakla geçirirdim ki ayakkabılarım eskimesin. Okula gittiğim zamanlarda da ayakkabımın altına kabara çaktırırdım. Kabara biliyorsunuz yıpranmayı biraz daha geciktiren çivilerdir. O çiviler taşa, toprağa temas ederdi böylece ayakkabı kösesinin yıpranması önlenmiş olurdu.

Bu yıllara ait hiç unutamayacağım bir başka hatıramı daha zikretmek istiyorum: Ortaokul birinci sınıfta Sivas Lisesi’nde bir Coğrafya öğretmenimiz vardı. Remziye Hanım. Beni tahtaya kaldırdı. Birtakım dağ yüksekliklerinin, ırmak uzunluklarının yazılmasını istedi. Ben de onları Hoca’nın söylediği miktarları tahtaya yazıyordum ama kollarım hep omuzum hizasındaydı. O da itiraz ediyor. “Oğlum! Yukarıdan yaz, sığmaz.” diye. Ben kolumu katıyen kaldırmıyordum, aşağıdan yazmaya devam ediyordum. Hoca da çok kızdı. “Otur yerine, kafasız adam.” dedi. Ona anlatamadım ki kolumu kaldırdığım takdirde ceketim de yukarı kalkacak, pantolonumun arkasında iki kocaman yırtık var, o yırtıklardan külotüm görünecek.

Yama da küçük, delik büyük. O bakımdan arkadaşlarımın görmesini istemiyorum. Müşkül bir durumda kalmak istemiyorum. Kolumu yukarı kaldıramamamın sebebi odur diyemedim. Yerime oturdum. Bütün bunlar çocukluk yıllarımda yaşamış olduğum sıkıntılardan bazılarıdır. Bu durumu bütün Türkiye yaşadı, biz de Sivas'ta yaşadık.” (Fidan, 2021)

Bir erkeğin, bir kadının, bir çocuğun, bütün bir milletin yoksulluğu karşısında şairlere düşen görev elbette bu acı gerçeği haykırmaktır. Yazılmayan acı ve keder yoktur çünkü bütün acılar ve kederler şairler tarafından sahiplenilmiş ve anlatılmıştır. İki şiir arasında görüş farkı yoktur, yaşayış farkı vardır.

3.4. Alinyazısı Tabakaları Yönüyle İki Şiirin Karşılaştırılması

Yazgı veya kader kelimeleri ile de eşleşen alinyazısı kelimesi, algı itibarıyla değişmeyen, değiştirilmesi düşünülmemeyen ya da teklif dahi edilemeyen insan gerçeğini anlatmak için kullanılan, dini ve insani anlamları üzerinden sürekli güncellenen, neredeyse kendisi de bir dine ve Tanrı'ya dönüşen bir kelimedir. Alinyazısına bağlanıp normalleştirilen, kanıksanan, sürekli tekrar eden insan gerçeği, insanlığın ve elbette sanatın gerçeği haline gelir:

“Ontolojinin alinyazısı tabakası olarak incelediği bu tabaka varlığın tinsel tabakasıdır. Temelde sanat eserinde var olan her şeyin ilk hali sorgulanır. Tinsel alanda bulunan nesnelere kutsal, kolay ulaşılamayan ve değer verilen varlıklar olduğu gibi, bu tabaka da edebi eserin bel kemiğidir. Aslında bahsedilen tüm tabakaların amacı eserin derin yapısında yatan öze ulaşmaktır. Bu sebeple kutsal sayılan düşünceler bu tabakada bulunur. Buna kader tabakası denilmesi de bu özelliği barındırdığı içindir. Yani her durumda bu tabakayı keşfetmek demek eserin kaderini okumaktır.” (Kardaş, 2014:527; İçli, 2009:103; Köktürk, 2003:173)

Şiirlerin alinyazısı tabakasını irdeleyip karşılaştırmasını yapmadan önce Anadolu temasının Türk edebiyatındaki ilk anlatımlarına değinmek gerekmektedir. Mehmet Emin Yurdakul “*Biz Nasıl Şiir İsteriz?*” adıyla yazdığı şiirinde Milli edebiyat akımının erken poetikasını verir.

“Bir şiir ki şehidlerin al kanyla yazılmış;

Bir kılıç ki bir kitabın alt yanına asılmış;

Bir altundan heykeldir ki bir odaya konulmuş.” (Yurdakul, 1969:21)

Şairin istediği şiir, şehitlerin al kanyla yazılmış, onların öykülerini anlatan, yüce ve kutsal değerlerin savunmasını yapan bir şiir olacaktır. Köşklere, has bahçelerde rafine / yalıtık hayatların varsıllık manzaralarını değil, alın terini, yakıcı güneşi, emeği, çalışma ve kazanmanın onurunu ve bunları gerçekleştirecek olan ana, baba, gelin, kız figürlerin hayatını anlatacak bir şiir isteyen şaire göre köylüler, çiftçiler de kendi ıstıraplarını yansıtan şiirleri okumalı, okuyabilmeli, anlayıp hissetmelidir. (Kolcu, 2017) Bir memleket edebiyatı arzusudur bu. Buna göre en büyük şiir memleket insanlarının kalp atışlarını anlatmalıdır çünkü kalbin atışı alinyazısının sesidir.

Türk milletinin meselelerini yine Türk milletinin dili ile anlatmak isteyenlerin ortaya çıkardığı edebiyat akımına, Milli edebiyat akımı denmiştir. Bu akımın işaret fişeğini ateşleyen Mehmet Emin Yurdakul'dur. Bu ismi takip eden Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Faruk Nafiz Çamlıbel gibi isimler ile hız ve ivme kazanan milli edebiyat ve memleket edebiyatı akımları, Türk milletinin duygularını, düşüncelerini, yaşantısını, yazılı anlatımın türlü imkânları ile kayıt altına almıştır.

Bu akımların dairesinde yazan Türk aydını ilk defa halkın duygularını hissetmeye eğilmiş, iniltiye benzeyen seslerine kulak kabartmış ve onların sesini duyurmak, sözcüleri olmak için adımlar atmaya başlamıştır. Milli edebiyatın düzyazı türünde eserler veren ismi olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu “*Yaban*” adlı romanında, incelediğimiz şiirlerde dile getirilen gerçekleri, kendi penceresinden ve tıpkı Mehmet Emin gibi sorumluluğunu kabul ederek, itiraf ve tekrar eder:

“Bunun nedeni, Türk aydını, gene sensin! Bu viran ÷lke ve yoksul insan kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüzyıllarca onun kanını emdikten ve onu bir posa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, şimdi de gelip ondan tiksilmek hakkını kendinde buluyorsun. Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı; aydınlatamadın. Bir vücudu vardı; besleyemedin... Onu hayvanî duyguların, cehaletin, yoksulluğun ve kıtlığın elinde bıraktın... Şimdi, elinde orak, buraya hasada gelmişsin. Ne ektin ki, ne biçeceksin?... Sana ıstırap veren bu şey, senin kendi eserindir.” (Karaosmanoğlu, 2009:149)

Bu ifadeler, Mehmet Emin’in “*Anadolu*”, Yavuz B÷lent’in “*Ben Anadoluyum*” şiirleri ile birebir metinlerarasılık ilişkisi kuran ifadelerdir. Mehmet Emin Yurdakul, şiirinin gayesini Şu c÷mlerle açıklamaktadır:

“Vatanın kendisine öğrettiği şeyleri öğrenemeyenlere öğretmek ve elindeki çerağı, onu elde edemeyip karanlıkta kalanlara göstermek kendisinin borcu olan, ve’l hasıl kendi kanını taşıyan ve kendi diliyle konuşan, kendi düşüncesi ve kendi duygusuyla yaşayan, bütün hemşehrilerine karşı bir iş görmek isteyen bir Türk’e, nasıl yazmak lazım gelirse işte öyle... Mademki, aşağıda bulunanları yukarıya doğru çıkaracağız, o halde onların buldukları yere inmemiz lazımdır.” (Yurdakul, 1969:L)

Bu halka inme, halkı yükseltme ve yüceltme hareketinin açtığı pencere Mehmet Emin’den sonra da açık kalmış, farklı dönemlerde farklı kalemler tarafından yansıtılan manzaralarla devamlılığını sürdürmüştür. Bu akımın bayraktarlığını yapan diğer isimlerden biri de Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri’nin Hisarcılar topluluğundan olan Yavuz B÷lent Bakiler’dir.

Mehmet Emin, şiirinin başında yoksul bir Anadolu köyüne gitmiş ve orada aydın ile köylünün karşılaşmasını bize sunmuştur. Anadolu kadınının şahsında Türk milletinin yoksullukla olan hep kaybedilmiş savaş hikâyelerini dinlemekte ve çözüm yolları üzerinde düşünürken, aydın kesim başta olmak üzere geniş kesimleri de düşündürmektedir. Şair bir anlamda bu şiirde kaderine terk edilmiş Anadolu insanı karşısında kendi sorumluluğu ile yüzleşmektedir.

Şair, Anadolu’da kadınların biri bitmeden diğeri başlayan savaşlardan dolayı dul ve evlat acısıyla başbaşa kaldığını, bunun sonucunda da memleketin ağır yükünün yine kadınların sırtında olduğunu belirterek Anadolu kadınlarının fedakârlığından, insanlık dışı hayatlarından bahsetmiştir. Şair bu şiirde, devlet eliyle Anadolu insanlarına yapılan haksızlıkları, Anadolu kadını üzerinden anlatır, kendisinin de sorumluluklarını derkenar ederek, yaptıklarından ve yapamadıklarından duyduğu pişmanlığı ifade ve itiraf eder. Şair, bin bir çileyle yaşamını sürdüren bu insanları bu hale getiren, görmezden gelen, yardımına koşmayan herkese sitem etmiş, kaderi tersyüz edebilecek insanları örgütlerken, şiir sanatının da imkânları ile gerçekleri dünya durduğu haykırmayı başarmıştır.

“Ben Anadoluyum” şiirinde karşımıza çıkan Anadolu insanı, vefakâr ve sağduyuludur. Aç kalır, zora düşer ama yakınmaz. “Soğan, ekmek” onun şükretmesi için yeterlidir. “Anadolu” şiirinde, şair “ot yiyoruz ne olacak” cevabıyla daha sitemkârdır. Sitem iki şiirin de ortak duygusudur. Bu sitem sevgiden doğan, memleketine bağlı, insanların sevgi dolu, bu sorunları doğuran yönetici sınıfın şahsında çözmek isteyen, devletine saygılı şairlerin, vatansever şairlerin sitemidir. Amaç üzüm yemektir, bağcıyı dövmek değildir. Vatandaş devletini yanında değil, karşısında görmektedir ve devlet deyince aklına vurdumduymaz ve umursamaz bir yapı ile vergi ve kolluk kuvveti gelir:

“Ah efendi, bize karşı İstanbul / Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?” (Yurdakul, 1969:53-54)

“Devlet deyince hep vergi geldi aklıma / Jandarma deyince kırbaç” (Bâkiler, 1977:24)

Köy romanı özelliği taşıyan Tepeyran’ın Küçük Paşa’sında da, incelediğimiz şiirlerde, Yakup Kadri’nin Yaban romanında dile getirilen düşüncelerin desteklendiği ve onaylandığı görülür: “Devlet nedir? Bunu herkes bilir: Köylerden vergi asker alır. Fakat kendisi gelmez, kuduz gibi zaptiyeleri saldırır, zift gibi yapışkan tahsildarlar gönderir.” (Tepeyran, 1984:34) Bu cümlelerde açığa çıkan devlet algısı, halkın zihnindeki devlet tasvirinin geniş aydın kesimler ve yazarlar tarafından doğru okunduğu, bireysel aklın ortak akla dönüştüğünü gösterir.

Anadolu köylüsü duyarsız devlet ile verimsiz toprak arasında sıkışıp kalmıştır. Bir şiirde kıraç olan toprak, bir diğerinde de çöl gibi cıvıltısız çiçeksizdir. İki şiirde de Anadolu insanın beşikten mezara kadar devam eden, yakalarını bırakmayan makûs kaderleri, bu kaderi müzmin bir hastalık gibi kabullenişleri; sırtlarında taşıdıkları devletin, keyfi ve acımasız vergi yükleri, babasız yahut anasız büyütülen evlatlar, aç yatılan aç uyanılan, aç geçirilen günler geceler, kapkara nasırlı eller, çatık kaşlar... şeklinde birbirine eklenen olumsuzluklar, okurun korku ve acıma duygularını harekete geçiren musallat bir alinyazısına dönüşür:

“Kadınlığın duygusunu genç bağrında uyuttun;

Ve dedin ki: “Artık bana ne bir bahar, ne bir şafak!” (Yurdakul, 1969:54)

“Ben Anadoluyum, acılı, mahzun;

Bende bitmez tükenmez dert kulaç kulaç...” (Bâkiler, 1977:24)

dizeleri bu korkunç gerçeklerin ve alinyazısının metinleşmiş şahitleridir.

Benzer dünya görüşü, sanat anlayışı, varlık tabakaları üzerine yazılan bu iki şiiri, alinyazısı tabakası bağlamında Türk insanından tüm insanlığa bağlayan ortak kader; seneler, asırlar, coğrafyalar, ülkeler, devletler değişse bile değişmeyen ve yöneten ile yönetilenler arasında ortaya çıkan ilişkiler ağıdır. Dünyanın her yerinde ve tarihinde yönetici sınıf, kendi kişisel ve siyasal çıkarlarını, yönetilenlerin çıkarlarının üstünde görmüş, istisnaları saklı kalmak kaydıyla, yönetenler, yönetilenleri sömürmüştür. Yöneticiler seçkin, değerli, zengin, tok, bir dedikleri iki edilmez iken yönetilenler sıradan, değersiz, yoksul, aç ve susuz, varlıkları ve istekleri görmezden gelinenlerden oluşur.

Bu alınyazısı nerdeyse hiç değişmeden, kendini tekrar eder. Sanatçılar başta olmak üzere, aydın kesimlerin, yazarların, şairlerin, büyük insanlık ideali üzerine kafa yoranların ütopyası bu alınyazısını değiştirmektedir. Bugünün dünyasında Roma devletinden modern devletlere değişen tek alınyazısı, köleliğin şekil değiştirmesinden ibarettir. Günümüzün Spartaküsleri, ağalarını, patronlarını, yöneticilerini memnun ve zengin etmek için kendi hayatlarını bozuk para gibi harcayan sayısız insan arasından çıkmaktadır. Diğer yandan ise yoksulluk, işsizlik, açsızlık, çaresizlik modern köleler arasında ve dünya coğrafyasında kol gezmektedir.

4. Karşılaştırmadan Çıkan Sonuç:

Milli Edebiyat akımının gür ve özgür sesli şairlerinden Mehmet Emin Yurdakul; halka inme ve halkın diliyle yazma hareketine önderlik etmiş, Milli Edebiyatın müjdecilerinden / mübeşşirlerinden biri olmuştur. Bu edebiyat anlayışının Çağdaş Türk edebiyatındaki takipçilerinden ve temsilcilerinden biri de Hisarcılar topluluğu olmuştur. Yavuz Bülent Bakiler bu topluluğun, dolayısı ile Milli edebiyatın sanat ve dünya görüşü dairesinde yazan, son dönem şairlerimizden biridir. İki milliyetçi şair arasında sanat anlayışları açısından fark yoktur, aralarındaki tek ve ciddi fark yaşadıkları dönemdir.

Bu iki şair tarafından yazılan “Anadolu” ve “Ben Anadoluyum” şiirleri, başlıktan içeriğe doğru genişleyen bir ortak duyuş, düşünüş ve ifade edişin metinleri olarak, karşılaştırmalı edebiyat ve metinlerarasılık ilkeleri bağlamında, paralel okumalara elverişli şiirlerdir. Karşılaştırmalı edebiyat ve metinlerarasılık ilkeleri ile tespit edilen bu şiirler, bir diğer edebi metin inceleme yöntemi olan ontolojik / varlıkbilim inceleme yöntemi ile incelenmiş, inceleme sonucunda ses tabakaları itibarıyla az olan benzerliğin, anlam, farklı şematik görüşler ve alınyazıları tabakalarına doğru ilerledikçe giderek arttığı ve dengelendiği görülmüştür.

Her iki şiirde de anlatılan coğrafya / mekan Anadolu, anlatılan insan Anadolu insanıdır. Bu ortaklık Anadolu insanının yalnızlığı, yoksulluğu, açlığı, devlet tarafından ihmal edilişi, kolluk kuvvetleri ile terbiye edilmesi, ağır vergilerle ezilmesi gibi ortak tespitler ve eleştirilerle devam ettirilir. Ses tabakalarındaki farklılıklar olmasa, duygudaşlık üzerinden iki şairin fotokopi sadakati ile aynı gerçeklerin altını çizdiği görülür.

Yönetici sınıf, yönetilen sınıfı, halkı, bu şiirde Anadolu insanını ihmal etmiş, aydın kesim bu süreci seyretmiş, sonuç insanlıktan çıkmış, insanlığını ispata şahit sayısının yetmeyeceği yaşam koşulları üretmiştir. Mehmet Emin, Osmanlı, Yavuz Bülent Cumhuriyet aydını ve şairidir. İki şiirde de ihmal edilen Anadolu gerçeğinin ve Anadolu insanının makûs talihinin değişmemesi üzücü ve düşündürücüdür.

Gerçekte köylü milletin efendisidir. Köylünün ürettiği ve üreteceği hububatı, bakliyatı, et ve süt ürünlerini, meyve ve sebze yi gözden çıkararak, tarım toplumu olmaktan vazgeçen toplumları bekleyen en ciddi gerçek açlık gerçeğidir. Teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin, insanların bilgisayar çiplerini, makine parçalarını yiyerek karnını doyurması mümkün değildir. Bu bağlamda şiirlerin alt metni, köylüyü ve tarımı ihmal eden toplumların er ya da geç bu hatanın bedelini ağır ve geri döndürülemez şekilde ödeyecekleri hususudur. Milleti yaşatmazsanız devlet de yaşamaz. Şiirlerde Osmanlı'nın çöküşünün nedenlerinden birine atıf yapılırken, Cumhuriyet'in de aynı yanlışı tekrar etmemesine dönük bir uyarı da vardır.

Kaynaklar

- Aytaç, G. (2009). *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yay.
- Bâkiler, Y. B. (1977). *Duvak*. Ankara: Türk Edebiyatı Vakfı Yay.
- Dilçin, C. (1999). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yay.
- Fidan, M. S. (2021). “Yavuz Bülent Bakiler ile hayatını konuştuğ”
<https://www.dunyabizim.com/soylesi/yavuz-bulent-bakiler-ile-hayatini-konustuk-h8736.html>
erişim tarihi: 25.02.2021
- Güçlü, A. vd. (2003). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- Hartmann, N. (2005). *Ontolojide Yeni Yollar*. Çev. Lütfi Yarbaş. İzmir: İlya Yay.
- Haşim, A. (2005). *Bütün Şiirleri*. Hazırlayanlar: İnci Enginün-Zeynep Kerman, İstanbul: Dergâh Yay.
- İçli, A. (2009). “Necati’nin Bir Şiirinin Ontolojik Analiz Yöntemiyle İncelemesi”. *E- Journal Of New World Sciences Academy*. 4(1): 100-112.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1981). *Yaban*. Haz. Atilla Özkırmı, İstanbul: Birikim Yay.
- Kardaş, S. (2014). “Nabi’nin “Gelür Gider” Redifli Gazelinin Ontolojik Analiz Yöntemiyle Yorumlanması”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(29): 525-536.
- Kolcu, A. İ. (2017). *Milli Edebiyat I. Şiir*. Erzurum: Salkımsöğüt Yay.
- Köktürk, Ş. (2003). “Bayburtlu Zihni’nin Bir Koşmasının Ontolojik Analiz Metoduyla İncelenmesi”. *Milli Folklor Dergisi*. 15(60): 170-178.
- Levend, A. S. (1998). *Türk Edebiyatı Tarihi -Giriş-*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Rousseau, M. A. ve Pichois, C. (1994). *Karşılaştırmalı Edebiyat*. Çev: Mehmet Yazgan. İstanbul: MEB Yay.
- <https://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 19.02.2021.
- Tepeyran, E. H. (1984). *Küçük Paşa*. İstanbul: De Yayınevi.
- Tökel, D. A. (2003). “Anlama Götüren Kilometre Taşları: Divan Şiirini Redifine Göre Yorumlamak”. *Yom Sanat*, 11: 39-43.
- Tunalı, İ. (2011). *Estetik Beğeni*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Tunalı, İ. (2014). *Sanat Ontolojisi*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Yurdakul, M. E. (1914). *Türk Sazı*. İstanbul: Atlas Kitapevi.
- Yurdakul, M. E. (1969). *Mehmet Emin Yurdakulun Eserleri-I Şiirler*. Haz. Fevziye Abdullah Tansel. Ankara: TTK Yay.